

ÇOCUKLARIN YARISI MADDİ YOKSUNLUK İÇİNDE

Seyfettin Gürsel*, Gökçe Uysal^{..} ve Mine Durmaz ^{...}

Yönetici Özeti

Avrupa Birliği standartlarına göre 2013 yılında Türkiye’de 0-15 yaş arasındaki çocukların yarısı, yani yaklaşık 10 milyon çocuk şiddetli maddi yoksunluk içindedir. Türkiye’deki çocuklar arasında şiddetli maddi yoksunluk sadece Kuzey Avrupa’daki gelişmiş ülkelerden değil, ayrıca kişi başına geliri düşük Bulgaristan, Romanya gibi ülkelerden ve yıllardır şiddetli bir ekonomik krizin ortasında yer alan Yunanistan’dan bile daha yüksektir. TÜİK tarafından yayımlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi 2013 yılı kesit verilerine göre şiddetli maddi yoksunluk içinde olan çocukların oranı Türkiye’nin batı bölgelerinde yüzde 30-40 civarında iken, doğu bölgelerinde bu oran yüzde 60-70’lere çıkmaktadır. Şiddetli çocuk yoksunluğunun en yaygın olduğu bölge Güney Doğu Anadolu bölgesidir ve bu bölgede her dört çocuktan üçü şiddetli maddi yoksunluk içerisindedir. Türkiye’de çocukların yarısının şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamasının altında birkaç alt kalemdeki yoksunluk ön plana çıkmaktadır. Her 5 çocuktan 4’ü tatil yapamazken, çocukların yarısı haftada en az 3 gün et, tavuk, balık gibi protein içeren gıdalarla beslenememektedir. Türkiye'nin politika gündeminde doğurganlığı artırmayı hedefleyen politikaların mevcut çocukların durumunu iyileştirmeyi dikkate almadan tasarlanması bu politikalar neticesinde doğacak çocukların gelecekları açısından da ümitsizlik vermektedir.

Avrupa’da en şiddetli maddi yoksunluk Türkiye’de

Yetişkin yoksulluğu geçici olabilen bir durumken çocuk yoksulluğu genelde ömür boyu süren ve sonraki nesillere aktarılan bir yoksulluktur. Bu bağlamda, her ülkenin çocuk yoksulluğunu tanımlaması, tanınması ve kararlılıkla çocuk yoksulluğuna karşı savaşıması önemlidir.

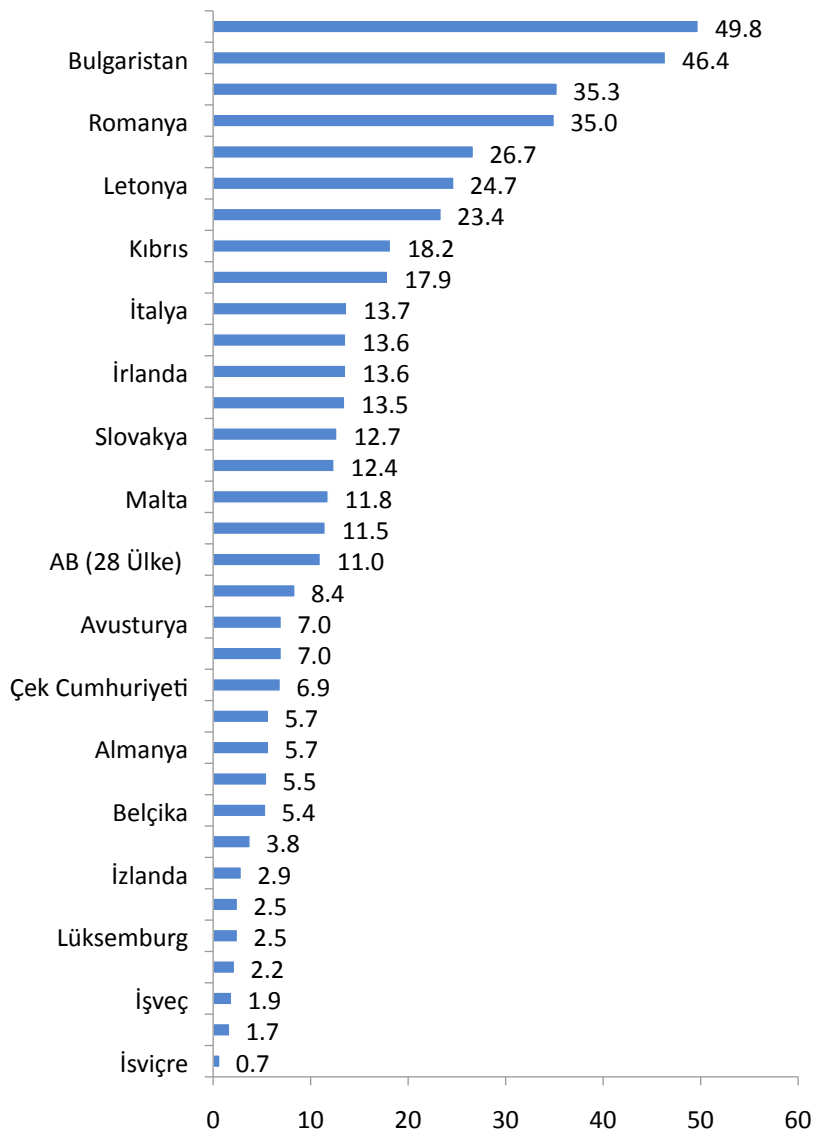
Çocuk yoksulluğu çok boyutlu bir durumdur ve dolayısıyla birçok farklı ölçütü bulunmaktadır. Bu araştırma notunda yoksulluk ölçütlerinden biri olan Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) tanımladığı şiddetli maddi yoksunluk ölçütü kullanılmıştır. Şiddetli maddi yoksunluk bireylerin hayatlarına düzgün bir şekilde devam edebilmeleri için gerekli olan çeşitli ihtiyaçların zorunluluktan yerine getirilememesi olarak tanımlanabilir. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin bu ölçütüne göre (1) kira ve faturaların ödenmesi, (2) evin ısınma ihtiyacının yeterince karşılanması, (3) beklenmedik harcamaların karşılanması, (4) her iki günde bir et, balık ya da protein eşdeğer gıdalarının tüketilmesi, (5) evden uzakta bir haftalık tatil masrafının karşılanması, (6) bir arabaya, (7) bir çamaşır makinesine, (8) bir renkli televizyona ve (9) bir telefona sahip olunması (cep telefonu da dahil), olarak belirlenen dokuz kriterlerden dördünü yerine getiremeyen hanelerde yaşayan bireyler şiddetli

*Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör, seyfettin.gursel@eas.bahcesehir.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal, Betam, Direktör Yardımcısı, gokce.uysal@eas.bahcesehir.edu.tr
Mine Durmaz, Betam, Araştırma Görevlisi, mine.durmaz@eas.bahcesehir.edu.tr

maddi yoksunluk içerisinde kabul edilmektedir. Araştırmada kullanılan veriler TÜİK tarafından yapılan Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi 2013 yılı kesit verileridir.

Şekil 1'de birçok ülkede 0 ila 15 yaş arasındaki çocukların şiddetli maddi yoksunluk oranları verilmektedir. 2013 verilerine göre Türkiye'de yaklaşık iki çocuktan biri Avrupa standartlarına göre şiddetli maddi yoksunluk içerisinde. Bu çerçevede Türkiye'de yaşayan çocukların maddi yoksunluk oranları diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'deki oranın diğer Avrupa ülkelerinden çok daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. İskandinav ülkelerinde şiddetli maddi yoksunluk oranları yüzde 2'nin altına düşmektedir. Diğer gelişmiş Almanya, Fransa ve Belçika gibi ülkelerde ise yüzde 5 civarındadır.

Şekil 1 : 0-15 Yaş grubundaki çocukların şiddetli maddi yoksunluk oranları (%), 2013

Kaynak: Eurostat; 2013 Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi mikro veri seti; Betam

Eurostat verileri sadece gelişmiş ülkeleri değil, Avrupa Birliği'ne yeni üye olan Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan gibi kişi başına gelirlerin düşük olduğu ülkeleri de içermektedir. Türkiye'de yaşayan

çocuklar arasında şiddetli maddi yoksunluk bütün Doğu Avrupa ülkelerinden de daha ciddi bir boyuttadır. Yıllardır şiddetli bir ekonomik krizin ortasında yer alan Yunanistan'da bile şiddetli çocuk yoksunluğu yüzde 23,4'tür. Türkiye Avrupa'da çocukların en şiddetli bir şekilde maddi yoksunluk çektikleri ülkelerin başında gelmektedir.

En büyük yoksunluk tatil

Şiddetli maddi yoksunluk tanımındaki alt kalemlerin dökümü Tablo 1'de verilmektedir. Verilerle Türkiye geneli için oluşturulan tabloda şiddetli maddi yoksunluğu oluşturan ihtiyaçların karşılanma oranları verilmektedir. Türkiye'de çocukların yarısının şiddetli maddi yoksunluk içinde yaşamasının arkasında birkaç alt kalemdeki yoksunlukların ön plana çıktığı görülmektedir. Çocukların yüzde 82,5'i bir haftalık tatile çıkamayan hanelerde yaşamaktadır. Diğer önemli kalemler otomobil, beslenme ve beklenmeyen harcamalardır. Çocukların yüzde 55,9'unun yaşadığı hanelerde otomobil yoktur. Beklenmeyen 410 TL'lik bir harcamayı karşılayamayacağını söyleyen hanelerde yaşayan çocuk oranı yüzde 54'tür. Çocukların yaklaşık yarısı haftada en az 3 gün et, tavuk, balık gibi protein içeren gıdalarla beslenememektedir.

Tablo 1: : Alt kalemlere göre bölgesel şiddetli çocuk maddi yoksunluğu (2013)

	2013	
	Yoksun çocuk sayısı (bin kişi)	Yoksun çocukların oranı (%)
Şiddetli maddi yoksun	10.033	49,8
Isınma	6.880	34,1
Beklenmeyen harcamalar	10.892	54,0
Beslenme	10.339	51,3
Tatil	16.638	82,5
Televizyon	91	0,5
Çamaşır Makinesi	685	3,4
Otomobil	11.277	55,9
Telefon	49	0,2
Kira ve faturalar	9.828	48,7

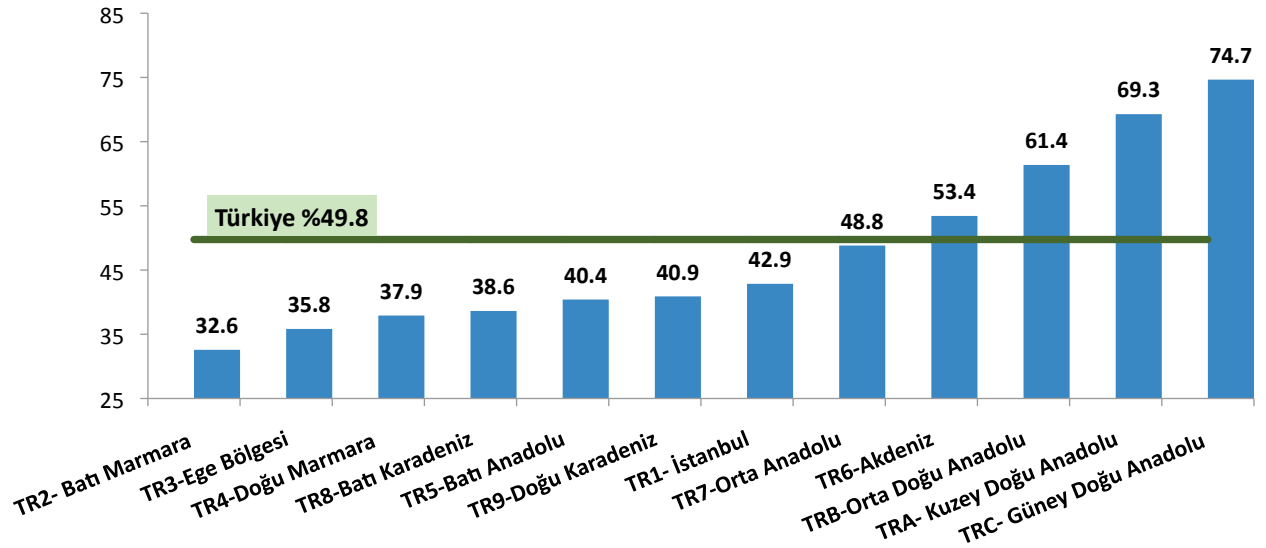
Kaynak: TÜİK 2013 Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi mikro veri seti; Betam

Bölgelere göre şiddetli maddi yoksunluk oranları

Şekil 2 ve Tablo 2'de şiddetli maddi yoksunluk olarak ölçülen çocuk yoksulluğu bölgeler ayrımında verilmektedir. Genel bir bakışla Türkiye'nin doğusuna gidildikçe şiddetli maddi çocuk yoksunluğunun arttığını görmek mümkündür. Tablo 2'deki verilere göre 2013 yılında Türkiye'de yaklaşık 10 milyon çocuk şiddetli maddi yoksundur ve bu 10 milyon çocuğunun büyük bir çoğunluğu (yüzde 37, yaklaşık 3 milyon 370 bin) doğu bölgelerindedir (Orta Doğu, Kuzey Doğu ve Güney Doğu Anadolu). Şiddetli maddi yoksun çocukların payının 7 bölgede yüzde 49,8 olan Türkiye ortalamasının altında iken, Akdeniz, Orta Doğu Anadolu, Kuzey Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde Türkiye ortalamasının üzerindedir (Şekil 2). Çocuk maddi yoksunluğu en yaygın Kuzey Doğu ve Güney Doğu

Anadolu bölgesinde görülmektedir ve bu bölgelerde yoksun çocukların oranı sırasıyla yüzde 69,3 ve yüzde 74,7'dir. Diğer bir deyişle, Güney Doğu Anadolu bölgesinde her dört çocuktan üçü şiddetli maddi yoksunluk içerisinde. Bunun yanı sıra şiddetli çocuk yoksunluğunun en az olduğu Batı Marmara bölgesiyle en yüksek olduğu Güney Doğu Anadolu bölgesi arasındaki fark oldukça fazladır. Batı Marmara'da 213 bin çocuk şiddetli maddi yoksun iken, Güney Doğu Anadolu bölgesinde bu rakam 2 milyon 390 bin civarındadır (Tablo 2).

Şekil 2: Bölgelere göre çocukların şiddetli maddi yoksunluğu (% , 2013)

Kaynak: TÜİK 2013 Gelir ve Yaşam Koşulları mikro veri seti; Betam

Tablo 2: Bölgelere göre şiddetli yoksun çocuklar(2013)

Bölgeler	Şiddetli Maddi Yoksun Çocuk Sayısı (bin kişi)	Toplam Çocuk Sayısı (bin kişi)	Yoksun çocukların oranı (%)
TR2- Batı Marmara	213	655	32.6
TR3-Ege	795	2219	35.8
TR4-Doğu Marmara	643	1694	37.9
TR8-Batı Karadeniz	411	1063	38.6
TR5-Batı Anadolu	739	1829	40.4
TR9-Doğu Karadeniz	231	564	40.9
TR1- İstanbul	1345	3139	42.9
TR7-Orta Anadolu	524	1074	48.8
TR6-Akdeniz	1463	2739	53.4
TRB-Orta Doğu Anadolu	761	1240	61.4
TRA- Kuzey Doğu Anadolu	518	748	69.3
TRC- Güney Doğu Anadolu	2390	3201	74.7
Türkiye	10033	20164	49.8

Kaynak: TÜİK 2013 Gelir ve Yaşam Koşulları mikro veri seti; Betam

Sonuç

Veriler Türkiye'deki çocukların yarısının Avrupa Birliği kıstaslarına göre Şiddetli maddi yoksunluk içinde yaŐadığını göstermektedir. Türkiye bu açıdan sadece Avrupa'daki gelişmiş ülkelerin değil aynı zamanda kişi başına düŐen gelir açısından düşük olan ülkelerin de gerisindedir.

Türkiye'nin politika gündeminde son günlerde doğurganlığı artırmayı hedefleyen politikalar göze çarpmaktadır. Türkiye'nin kalkınması için doğurganlığın artmasını elzem gören bu politikaların mevcut çocukların durumunu dikkate almadan tasarlanması bu politikalar neticesinde doğacak çocukların gelecekleri açısından da ümitsizlik vermektedir. İŐe yaradığı takdirde doğurganlığı artırıcı politikalar gelir seviyesi daha düşük kesimlerde etkisini gösterir. Çocukları halihazırda Şiddetli maddi yoksunluk içerisinde büyüyen hanelerin yeni doğacak çocuklarının, yoksullukla mücadele politikalarıyla desteklenmedikleri takdirde, olumsuz koŐullarda büyümesi kaçınılmazdır.